

hvalo in občudovanje. Kdor se je odločil za vojake, naj misli na to, ako je kaj prida, da postane general; kdor hoče med ljudmi kaj veljati, se mora truditi, da med veljake pride in svojo veljavo djansko pokaže: tako pa je treba tudi vsakateremu narodu ravnati, če neče v svoji skromnosti, ponižnosti, medlenosti, nepogumnosti in nevstrajnosti hlapčevati ter podlaga biti tujčevi peti.

Prva skrb vsakateremu narodu, kateri živeti hoče, ima biti ohraniti si na vsak pošten način svojo individualnost, svojo posebno narodnost, kateri daje narodni jezik odločilni značajni pečat. Kar je pojedincu „anima corporis et vitae“, to je, duša telesnemu življenju, to je celemu narodu njegov jezik; ako tega zgubi, kot narod individualno umrje in zgine. Ako pa je pojedincu človeku nebriga za pošteno ohranjenje svojega življenja na sramoto in nepotreben samomor mu velika pregreha, tedaj je nebriga za pošteno ohranjenje narodnosti, to je, narodovega individualnega življa še na večjo sramoto celemu narodu, a narodov samomor, to je, obupanje na moč ohraniti svojo narodnost in toraj nemarno zapuščenje narodovega življenja največa pregreha.

Kosmopoliti pravijo, da je prizadevanje, ohraniti svoj jezik, svojo posebno narodnost silni egoizem, silna samopašnost; pa, ako je to resnica, potem je tudi pojedincu trudenje ohraniti si svoje življenje silni egoizem, silna samopašnost. Stari pregovor, kateri pravi, da je vsakdo samemu sebi najbližji, nam izraža resnico, o kateri se ne more dvomiti; naše življenje je trdi boj od zibel do groba; slabejši ko je človek, bolj je za samega sebe boječ, bolj mora biti samopašen, in večja ko mu nevarnost preti, bolj se vsakaterih pomočkov za njegov obstanek poprima: tako skrbi vsakateri posameznik za svojo osebnost in takošna skrb je naravna vsakateremu narodu, kateri živeti hoče.

Madjarski narod je slab in malehen, smrt mu preti od vseh strani, vendar on hoče živeti in sicer slavno živeti, ne samo životariti. Madjari so dobro sprevideali, da ohranjenje, pomnoženje in okrepljenje madjarstva je najprej odvisno od ohranjenja, razširjevanja in okrepitja madjarskega jezika: prva skrb jim je tedaj bila, in še vedno je, vse mogoče storiti za krepko življenje temu ohranitelju in nositelju njihove narodnosti. — Da je ta misel in ta skrb razumna, nikdo ne more dvomiti, drugo je vprašanje, je li to vse mogoče, kar za to svrho storijo, povsem pametno, da ne rečem, je li je pravično in pošteno? — O tem bodem pozneje govoril.

Madjari so se borili proti avstrijskemu nemštvu zajedno tako za svoj jezik kakor za svoje politiške pravice. Kakošen je ta boj bil in s kakošnimi sredstvi, se tukaj ne more na drobno razlagati, vsaj kdor le količkaj novejšo zgodovino našega cesarstva pozná, to dobro vé, omenim toraj le sam rezultat: Madjari so po svoji možki energiji in neobupni vstrajnosti končno zmagali in vse pravice svojemu jeziku in svojim politiškim zahtevam priborili in zdaj oboje enako krepijo in širijo, ker jezik brez političnih pravic narodovih ne more imeti pravega življenja in obstanka, pa ravno tako ne politične pravice brez narodnega jezika.

Madjari se v svoji ogerski zemlji, katero so njihovi praotci si podvrgli ter ji svoje politično ime dali, za edino pravne imajo; kdor hoče z njimi enake pravice imeti, mora biti jim enak, mora biti Madjar, in sicer, ako ni uže po rodu, mora se pomadjariti, to je, ogerski državljani mora za „ogersko“ narodnost poganjati se: „Ogerska za Ogre“, je pravilo njihovo. — Madjari s svojega stališča prav mislijo in logično ravnajo, saj ravno tako bi mislil in ravno tako bi ravnal vsakateri drugi narod na njihovem mestu, kateremu je živa narodna zavest in naroden ponos in kateri se briga za lastni obstanek in svojo lastno bodočnost. V političnih

razmerah se vselej tistim pravica priznava, kateri imajo moč in silo, to priznanje si prisiliti; pa saj tudi v celi naravi vidimo, da vse, kar je krepkejše, za življenje pripravnejše, nad slabejšimi in publejšimi elementi zmaguje ter si na njihove stroške življenje ohranjuje in izboljšuje: tako je vedno bilo, tako je sedaj in vedno bode. Ako brez vseh obzirov na njezne čuti in samo gledé na dejanske razmere govoriti smem, morm reči, da, če se v Evropi celó osamljenemu, pet milijonskemu azijskemu narodu 10 milijonov Slovanov, Nemcev in Rumunov, kateri vsi okoli pri svojih mnogobrojnih sorodnikih mogočno zaslonbo imajo, pomadjariti pusti, se to Madjarom nikakor za zlo šteti ne more.

Varujmo se sentimentalnega idealizma, kjer nam je z neusmiljenim realizmom računati treba; mi moremo sto- in stokrat dokazati do zadnje pičice, da mi imamo isto tako pravico ohranjevati, krepčati in gojiti svojo narodnost, kakor vsakater drug narod svojo, da se nam krivica godi, ako se nam narodni jezik zatira in druge naše narodne svetinje uničujejo, a nam vendar vse to nič ne pomaga, ako sami nismo dejansko zmožni, si te pravice varovati in krivice odvrčati. Svet nam teoretično priznava, da so naši dokazi resnični in naše tirjatve pravične, pa svet se dalje za praktično dosego naših pravic ne briga; to skrb on edino le nam samim prepusti in zadovoljni še moremo biti, ako nam te skrbi samim ne zabranjuje. Svet je trdosrčen in neusmiljen; njemu ni mar za naše osebno čutenje, za našo moralčno veljavo in notranjo blagost, on gleda le na našo bojovno moč in silo ter nam pravice in znamenitosti po našem vspehu v bojevanji z njim, z našimi nasprotniki prisojuje. Tedaj, ako v svetu kaj veljati hočemo, moramo našo veljavo vselej dejansko kazati, moramo svetu pričati, da smo, da se z nami računati mora, drugače svet na nas pozabi, ali porabi nas za prazne ničle, katere drugih narodov množino in veljavo povišujejo. Te stare, trde, neusmiljene, po mnogih skušnjah dokazane razmere so Madjari dobro spoznali, potem pa so zbrali vse svoje moči, vso svojo silo, in počeli boj, brezobzirni, drzni boj za priznanje svoje veljave, o katerem prihodnjič obširneje govoriti nameravam.

V Budapešti 12. januarija.

Dr. Ahasverus.

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Govor našega poslanca viteza Schneida

v zbornici poslancev 21. januarija.

V tej seji se je obravnaval predlog dr. Lienbacherja, ki se je glasil na to, da bi se opravila c. k. državnega pravnostištva deloma, to je, pri policijskih prestopkih izročila županstvu.

Odbor, kateremu je ta predlog bil izročen v poročilo, se je razcepil na dvoje; večina tega odbora (stranka ustavoverna), ki je nasprotovala temu predlogu, si je za svojega poročevalca izvolila dr. Koppa, manjšina (avtonomistična) pa dr. Lienbacherja, ki je zagovarjal predlog.

V tej razpravi je poprijel besedo tudi naš poslanec vitez Schneid, ki je krepko zagovarjal Lienbacherjev predlog in na čast županstvu pobijal ugovore dr. Koppove, ki so posebno na to merili, da županstva niso kos takemu opravlilstvu. Ko je v prvem razdelku svojega govora vitez Schneid razvil temeljito svojo vednost o pravnostiških opravilih, je v drugem oddelku prestopil na brambo županstev, dokazavši, da so popol-

neam zmožna, o policijskih prestopkih prevzeti opravilstvo zatožbe, in da bi to opravilo občinam tudi ne nakladalo zdatnih stroškov.

Tako le se je glasil gosp. Schneidov govor v drugem oddelku:

„Gospoda poročevalca (dr. Koppa) skrbi tudi to, da bi imele občine mnogo več dela in stroškov, ako se izročé opravila dravnega pravdnika občinskim predstojnikom.

Kar se tiče dela, smem naravnost reči, da jih ne bode stalo več dela, kakor poprek rečeno, kakega pol dneva v tednu, kar gosp. poročevalec sam priznava.

Gospôda moja! Ko bi morali opravilniki občine pri vseh obravnavah osebno navzoči biti, delilo bi se to opravilo med županom, med njegovim namestnikom in drugim občinskim svetovalcem, tedaj bila bi primeroma vsaka oseba občinskega predstojništva v teku 3 tednov le en dopoldan na delo navezana. K večjemu en dopoldan, pravim, kajti iz lastne skušnje vemo, da večina obravnav zadeva le privatne tožbe. Po takem gotovo ne bi bila občina z delom preobložena.

A še to delo občine se izdatno zmanjša, če se večsih poslužimo pravic, ki nam jih daje §. 457., da se smejo pismeni predlogi staviti.

Kar se pa stroškov tiče, ne bodo nikdar veliki za občino, in ko bi imela ona sploh uže kake stroške, bili bi ti zelo majhni, k večjemu za mesečne izkazke in za predložena poročila.

Prositi moram pa tu visoko zbornico, naj pomisli, da ta majhni trud in ti neizdatni stroški zadenejo le tiste občine, v katerih ima okrajna sodnija svoj sedež. Taka občina, v kateri ima cesarska sodnija svoj sedež, je pa glavni kraj v okraji, in take občine imajo od tega mnogo dobička. Tako pred vsem imajo prebivalci občine v kraji, kjer stanujejo, sodnijo, ko drugi prebivalci okraja mnogo časa in denarja potratijo, kadar se morajo poslužiti sodnijske pomoči. Dalje ima taka občina še druge dobičke od tega, da daje stanovanje v najem in povikša najemščino, da je cena hiš mnogo večja pa tudi bivanje uradnikov jim nese mnogo dobička.

Prav je tedaj, da občina, katera vse te dobičke vživa, ima te majhne stroške, katere bi rade vse občine nosile, ko bi imele v svoji sredi sodnijo.

Kar se tiče ugovora gosp. poročevalca, da si občinski predstojnik navalí s tem, da prevzame opravila državnega pravdnika, sovraštvo, moram ga zavriniti, da v večino tožeb, ki se vršé pred sodnijo, niso zapleteni prebivalci njegove občine, ampak prebivalci okraja; tedaj drugih in oddaljenih občin, s katerimi, če mi je dovoljeno ponoviti besede gosp. poročevalca, ne stoji občinski predstojnik, ki izvršuje svoj zaatožni posel, v nobeni dotiki, ne kot sosed, ne kot prijatelj, ne kot kupec.

Še eno misel, katera celó predaleč sega v sicer jako spretnem dokazovanji gosp. poročevalca, moram odbiti.

On namreč dvomi in zanikava, da so župani za ta posel zmožni.

Gospôda! Za take redke slučaje, v katerih ne zadostuje duševna zmožnost županova v sodnijskem okraji, pomaga nam 3. odstavek §. 488.

V tem slučaju gre za županstva mest, trgov in vsečih krajev, ki so središče sodnijskega okraja; tu gre za občine, v katerih se že bolj natančno uraduje, — za občinske zastope, v katerih sedé tudi uradniki, advokati in notarji, — za kraje, v katerih je občinski zastop vsaki dan v neposredni zvezi z državno gospodarsko, — za kraje, v katerih občinski predstojnik več-

krat razsojuje in odločuje, bodi si gledé občinskega reda, bodi si gledé policije, bodi si gledé osebnega varstva, cest itd., v katerih večkrat občinski predstojnik kot predsednik kazenskega urada zaslišuje in odločuje.

Gospôda! Ali si z ozirom na vse to moremo misliti, da je v taci krajih župan ali da sta oba občinska svetovalca nesposobna opravljati zatožno službo? So li manj zmožni v letu 1880. kakor so bili zmožni leta 1850., ko so uže opravljali to službo, in se ni toliko storilo za ljudsko omiko, kakor se je storilo v preteku zadnjih 30 let?

Če kaj tacega mislimo, ali ne izrečemo s tem, da je vse naše šolstvo bilo za nič in vsa uprava občin malo prida!

Gospôda moja! To vprašanje je strankarsko. To vprašanje je obrneno proti institutu, katerega celó več ne zagovarjajo njegovi vstvaritelji proti institutu, katerega ni vstvarila postava.

Če odpravimo državne pravdnike, gotovo zagadel ne bo trpelo pravosodje, pa tudi ne bo od manjšine odborove predlagane modifikacije načela zatožbene pravde oškodovalo.

Iz teh vzrokov, in zarad tega, da se izognemo velikim in nepotrebnim stroškom, prosim sl. zbornico, naj sprejme predlog manjšine. (Dobro, dobro!)

Interpelacija našega poslanca princa Windischgrätza

v zbornici poslancev 22. januarija

o nadlogah delavcev v idrijskem rudniku.

Ta interpelacija, stavljena do c. kr. ministra poljedelstva, pod katerim stoji rudnik idrijski, in podpisana od vseh naših poslancev in še mnogih drugih, glasila se je tako-le:

„Pri c. k. rudniku v Idriji dela 600 do 700 večidel oženjenih delavcev deloma v jamah, deloma pri pečéh. Ti rudarji, katerih delo ne tirja le silnega telesnega napejanja, ampak je zarad soparice živega srebra tudi zdravju na vso moč škodljivo, so se prejšnja stoletja iz omenjenih vzrokov večidel za trdno sprejemali v službo in so dobivali v starosti, ali če so onemogli, nekoliko, če tudi le pičlo pokojnino. Delavci so si zaslužili po 50 do 70 krajcarjev na dan in so smeli svojo ne ravno številno govejo živino pasti po razprostrti cesarskih gozdih, katero pravico so jim bili podelili prejšnji vladarji v svoji modri in previdni skrbi za delavce, ter jim dali priliko, da so mogli krave rediti in mleko vživati, kar škodljivi vpliv živega srebra, kakor je znano, močno zadržuje.

To pašno pravico so brez ugovora vživali od leta 1544. do 1871.

Še le sedanje vodstvo ni le dnine od leta do leta zmanjševalo, tako da si zdaj delavec zasluži le še 25 do 40 krajc., odraščeni čez 20 let stari rudarski sinovi pa komaj po 15 krajc. na dan, ampak jim je vzelo tudi pravico pasti.

Prošenj rudarjev, da bi se jim ta pravica pustila še naprej, c. kr. ministerstvo poljedelstva ni uslišalo, pač pa jim je v svojih odlokih od 21. avgusta 1874. in 7. junija 1875. leta obljubilo, „da se bode njih zdravstvenim zadevam drugače pomagalo in kakor hitro mogoče rešilo tudi vprašanje o zbojšanji za služka“.

Pa dozda se ni zgodilo ne to, ne uno. Zdravstvene razmere so marveč tako slabe, da je zmerom po 30 do 50 delavcev, tedaj 5 do 8 odstotkov bolnih, plače pa so tako pičle, da rudarjem po sklepu mesečnega računa in po odbitih stroških za žito,